

سوادآموزی در افغانستان؛ دستاوردها و چالش‌ها

داکتر سردار محمد رحیمی*

مقدمه

سوادآموزی حق اساسی و مهارتی است که راه توسعه فرصت‌ها و انکشاف عمومی بشری را هموار می‌کند. جهت مشارکت در جامعه امروزی برای افرادی لازم است که باسواد بوده، بتوانند خود را بیان نمایند؛ یاد بگیرند؛ انکشاف پیدا کنند و زندگی مستقل و کاملی داشته باشند.

هم‌چنان که جهان به پیش می‌رود و تکنولوژی‌های جدید دانش بیش‌تری را در اختیار جوامع قرار می‌دهد، جمعیت باسواد و ماهر به این پیشرفت‌ها دسترسی داشته و از آن‌ها استفاده خواهند کرد. سواد پیش‌شرط وارد شدن در دنیای کنونی و زمینه‌ساز درک متقابل در زندگی‌های بیش از پیش مرتبط ما است. کسانی که مهارت‌های سواد دسترسی به این واقعیت در حال تغییر را ندارند، از ضایع شدن اسفبار منابع فرهنگی و اقتصادی جامعه جهانی حکایت می‌کنند.

در افغانستان، طی دهه گذشته، تلاش‌های دوامدار سبب افزایش فوق‌العاده دسترسی به مکاتب شده است. شمولیت در مکتب از ۲,۳ میلیون در سال ۱۳۸۱ (۲۰۱۲) به بیش‌تر از ۱۰,۵ میلیون در سال ۱۳۹۱ (۲۰۱۲) رسیده است. در حالی که این دستاورد چشم‌گیری است، هنوز هم

*. نویسنده، پژوهشگر و معین سوادآموزی وزارت معارف افغانستان.

نابرابری‌های قابل توجهی در دسترسی سراسری جمعیت کشور به تعلیم و تربیه باقی است. در ختم سال ۱۳۸۶ (۲۰۰۷) تخمیناً فقط ۱۷ درصد بزرگسالان ۱۵ سال و بالاتر از آن تعلیمات رسمی را دریافت کرده بودند که این رقم بین زنان فقط ۶ درصد بود. بر اساس تخمین‌های فعلی بزرگسالان فاقد مهارت‌های سواد رقم ۱۱ میلیون یا حدود یک سوم جمعیت افغانستان را تشکیل می‌دهند. این رقم بلند بی‌سوادی نشان‌دهنده از دست رفتن بخش قابل توجهی از سرمایه‌های انسانی کشور است.

این گزارش سواد را به‌عنوان سنگ‌بنای صلح و انکشاف در افغانستان در نظر گرفته است. سواد نه فقط یک اولویت تعلیمی بوده؛ بلکه یک سرمایه‌گذاری در افراد، در محلات، در جوامع و در آینده است. کاهش نابرابری‌ها از لحاظ سواد، بنیانی برای ایجاد افغانستان مدرن، مستقل امن است (استراتژی ملی سوادآموزی، ۲۰۱۳-۲۰۲۰).

۱. تاریخچه مختصر سوادآموزی در افغانستان

۱-۱. تعلیمات غیر رسمی

سوادآموزی در کشور عزیز ما سابقه طولانی دارد که هم‌وطنان مسلمان ما برای این که بتوانند قرآن کریم را بخوانند، توسط ملا امامان مساجد به آموزش پاره بغدادی می‌پرداختند که زمینه خوبی برای آموزش آن زمان بود. نوآموزان بعد از خواندن پاره بغدادی، موفق به خواندن کتب فارسی؛ چون: پنج کتاب، دیوان حافظ، گلستان و بوستان سعدی می‌شدند.

برای اولین بار در سال ۱۳۰۶، شاه امان‌الله خان به‌خاطر پایه‌گذاری آموزش بزرگسالان به‌خصوص در صفوف نظامی، شخصاً یک صنف سوادآموزی (کورس اکابر) را تدریس می‌کرد. در ضمن از سایر کورس‌های سوادآموزی از نزدیک نظارت می‌نمود و پس از آن در سال ۱۳۴۲ کورس‌های سوادآموزی برای بزرگسالان در اداره به‌نام «د میرمنو تولنه» تحت ریاست افتخار خانم خاتول از خانواده سلطنتی انکشاف نمود و به تعقیب در سال ۱۳۴۶، یونسکو سرویه مقدماتی بی‌سوادان را در کشور راه‌اندازی نمود که در نتیجه ۹۰٫۶٪ زنان و ۸۵٫۶٪ مردان بی‌سواد شناسایی گردید که در سال ۱۳۴۷ اولین پروژه سوادآموزی به امکانات مالی و تخنیکی یونسکو (UNESCO) و سیدا (SIDA) در کوه‌دامن و بغلان به فعالیت آغاز نمود.

۲-۱. تعلیمات نیمه‌رسمی (تعلیمات بزرگسالان)

برای اولین بار در سال ۱۳۵۰، اداره‌ای به نام «تعلیمات اکابر» در چوکات وزارت معارف رسماً به فعالیت آغاز نمود و در سال ۱۳۵۱ به ریاست عمومی مبارزه با بی‌سوادی ارتقاء کرد و به‌خاطر اهمیت آموزش سواد، در اولویت کاری حکومت وقت قرار گرفت که در سال ۱۳۵۹ کمیسیون امحای بی‌سوادی به ریاست صدراعظم آن زمان ایجاد و به فعالیت آغاز کرد. بعداً اداره سوادآموزی نظر به بلندبودن نرخ بی‌سوادی آن زمان، تصمیم بر این شد که در سال ۱۳۶۴ از ریاست به معینیت ارتقاء کرد و در تمامی ولایات، مدیریت‌های سوادآموزی تأسیس گردید. کتاب‌های سوادآموزی به زبان‌های فارسی، پشتو و ازبیکی تألیف و چاپ گردید و برای تدریس بزرگسالان مورد استفاده قرار گرفت. بعد از روی‌کارآمدن دولت اسلامی افغانستان در سال ۱۳۷۱، فعالیت‌های سوادآموزی الی اداره موقت نیز ادامه داشته، پس از انتقال مسالمت‌آمیز قدرت در سال ۱۳۸۱ و روی‌کارآمدن اداره موقت، فعالیت‌های سوادآموزی با حمایت دولت و جامعه جهانی گسترش بیش‌تر یافت و تشکیل معینیت سوادآموزی تا سطح ولسوالی‌ها نیز وسعت داده شد. به اساس سروی نیازهای آموزش بزرگسالان، نصاب جدید تعلیمی تدوین و به رؤیت آن رهنمای معلم، ارزیابی، نظارت، احصاییه و کتب اساسی و مابعد به زبان‌های دری و پشتو تألیف، چاپ و به دسترس سوادآموزان، معلمان و اعضای نظارت در سراسر کشور قرار داده شد.

نظر به اهداف هزاره سوم (MDG)، سال ۲۰۰۵ میلادی که دولت جمهوری اسلامی افغانستان نیز به آن متعهد بوده، روی این منظور سوادآموزی یکی از برنامه‌های وزارت معارف در کنار سایر برنامه‌ها قرار گرفت و نظر به تعهد دولت و به اهداف هزاره سوم (MDG)، یک طرح شامل پلان استراتژی وزارت معارف گردید که به اساس آن استراتژی ملی سوادآموزی در سال ۱۳۹۳ تدوین و در استراتژی معینیت سوادآموزی چنین تعهد گردیده است: افزایش میزان ملی سطح سواد از ۳۶٪ (۲۰٪ زنان، ۵۰٪ مردان) در سال ۲۰۱۳/۱۳۹۲ تا ۵۹٪ (۵۱٪ برای زنان و ۶۶٪ برای مردان) در ختم ۲۰۲۰، در بین تمام گروه‌های زن و مرد ۱۵ ساله و بالاتر، با تحت پوشش قراردادن بیش‌تر زنان، گروه‌های اقلیت لسانی، جوامع تجریدشده، کوچی‌ها و افراد معلول (NLS (۲۰۱۳-۲۰۲۰)

هم‌چنان دولت جمهوری اسلامی افغانستان تشکیل معینیت سوادآموزی را در چوکات یک وزارت مستقل با معرفی وزیر نیز به پارلمان پیشکش نمود.

در سال ۲۰۱۵ تعهد جامعه جهانی از اهداف هزاره سوم (MDG) به (SDG) اهداف انکشاف پایدار تغییر نمود که در بند ۴ این اهداف معارف، ماده ۴-۶ آن سوادآموزی تذکر گردیده است که دولت جمهوری اسلامی افغانستان نیز به این تعهدات پابند می باشد.

به استناد استراتژی ملی معارف و سوادآموزی به منظور انسجام بهتر پیشبرد امور سوادآموزی و حمایت بیش تر دولت، کمیته ملی سوادآموزی تحت ریاست معاون دوم ریاست جمهوری اسلامی افغانستان در سطح مرکز، در سطح ولایات تحت ریاست والیان و در ولسوالی ها تحت ریاست ولسوالان، تعیین و عملاً فعالیت می نمایند که نتایج خوبی در بخش هماهنگی در قبال دارد.

در سال ۱۳۹۴ در روز بین المللی سواد از جانب شخص رئیس جمهور اسلامی افغانستان فرمان داده شد که در تشکیل معینیت سوادآموزی بسیج ملی در راستای سوادآموزی جهت کاهش و امحای بی سوادگی گنجانیده شود؛ بنابراین، در سال ۱۳۹۵ ریاست بسیج ملی در چوکات معینیت سوادآموزی ایجاد گردیده و نیز در همین سال طی بزرگداشت از روز بین المللی سواد، بانوی اول کشور به حیث سفیر سواد برگزیده شد.

۲. خلاصه

به خاطر شرح فعالیت ها، دستاوردها و چالش های معینیت سوادآموزی این گزارش تهیه گردیده است تا بتواند منبع معلومات معتبر برای دولت، رسانه ها و سازمان های ملی و بین المللی در بخش سوادآموزی افغانستان باشد.

۳. رسالت

رسالت وزارت معارف عبارت است از تربیه و آماده ساختن شهروندان مسلمان، متدین، سالم، رشید، مسئولیت پذیر و مولد از طریق سیستم تعلیمی، فعلی به منظور رشد اجتماعی - اقتصادی پایدار و تقویت همبستگی اجتماعی در کشور (NESP3, 2017-2021).

۴. دیدگاه

دیدگاه معینیت سوادآموزی کمک به افزایش نرخ سواد در تمام گروه‌های مردان و زنان ۱۵ ساله و بالاتر از آن است و آن‌ها را قادر می‌سازد تا تعلیمات را ادامه دهند یا مهارت‌های فنی-حرفه‌ای را تعقیب نمایند تا بتوانند به مردم قریه‌ها، جامعه خود و اقتصاد آن کمک نمایند (NLS ۲۰۲۰-۲۰۱۳).

۵. اهداف

۱. افزایش میزان ملی سطح سواد از ۳۶٪ (۲۰٪ زنان، ۵۰٪ مردان) در سال ۲۰۱۳/۱۳۹۲ تا ۵۹٪ (۵۱٪ برای زنان و ۶۶٪ برای مردان) در ختم ۲۰۲۰، در بین تمام گروه‌های زن و مرد ۱۵ ساله و بالاتر، با تحت پوشش قراردادن بیش‌تر زنان، گروه‌های اقلیت لسانی، جوامع تجریدشده، کوچی‌ها و افراد معلول (NLS 2013-2020).
۲. فراهم‌سازی زمینه دسترسی به آموزش دوامدار و یادگیری مادام‌العمر بعد از تکمیل برنامه‌های سوادآموزی برای شمار بیش‌تری از افراد ۱۵ ساله و بالاتر (NLS ۲۰۱۳-۲۰۲۰).
۳. افزایش سواد و مهارت‌ها در میان افراد ۱۵ سال و بالاتر برای معیشت بهتر از طریق کسب سواد همراه با حرفه (NLS 2013-2020). اسس ۱۳۹۴

۶. استراتژی

۶-۱. دسترسی و متوازن بودن خدمات تعلیمی

- افزایش تقاضا برای سوادآموزی و افزایش فرصت‌ها برای دسترسی عادلانه به انکشاف سوادآموزی فراگیر، با تلاش‌های خاص در جهت افزایش فرصت‌ها برای گروه‌های اشاره‌شده مورد هدف.

۶-۲. کیفیت و مرتبط بودن خدمات تعلیمی

- تطبیق شاگردمحوری و اصلاح نصاب مبتنی بر قابلیت‌ها، مرتبط به تعلیمات دوامدار

و آموزش مادام‌العمر از طریق سیستم تصدیق‌دهی و وضعیت معادل انواع مختلف برنامه‌ها (عمومی، مهارت‌محور)؛

• استخدام و آموزش معلمان مورد نیاز در شیوه آموزش بزرگسالان و رویکردهای شاگردمحوری؛

• بهبود چاپ و نشر مواد آموزشی؛

• ایجاد مکانیزم‌های مناسب برای نظارت بر پیشرفت تعلیمی در بخش سوادآموزی از طریق ابزار درست ارزیابی دستاوردهای تعلیمی.

۳-۶. مدیریت مؤثر، شفاف و پاسخ‌گو

• بسیج حمایت سیاسی و اجتماعی برای سوادآموزی؛

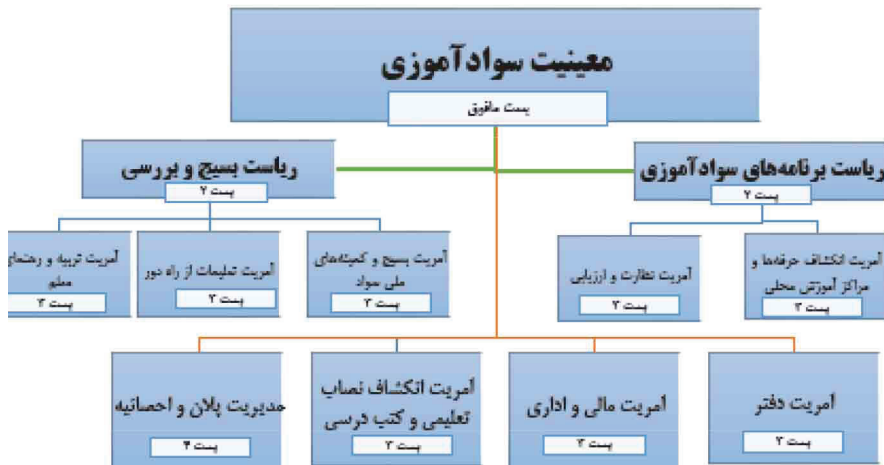
• تقویت مالکیت محلی و اشتراک مردم محل؛

• تقویت ظرفیت مدیریت تطبیق، نظارت و ارزیابی شامل بهره‌برداری از سیستم مدیریت معلوماتی مؤثر برای سوادآموزی و تعلیمات غیر رسمی؛

• تقویت هماهنگی بین فراهم‌کنندگان مختلف.

۷. ساختار و تشکیلات

۷-۱. تشکیلات معینیت سوادآموزی با ۱۹۹ بست

۸. خلاصه‌ای از تغییرات، دستاوردها، مشکلات، پیشنهادات و پلان‌های

خلاصه‌ای از تغییرات و دستاوردهای دو ساله معینیت سوادآموزی در سه رکن اصلی (کیفیت، دسترسی و مدیریت) مطابق به پلان استراتژیک وزارت معارف ذیلاً تشریح می‌گردد:

۸-۱. کیفیت

۱. تهیه چارچوب نصاب تعلیمی آموزش بزرگسالان: تهیه چارچوب نصاب تعلیمی آموزش بزرگسالان برای سه مرحله (اول، دوم و سوم) توسط آمریت نصاب تعلیمی معینیت سوادآموزی با همکاری متخصصان بین‌المللی و حمایت مالی و تخنیکی یونسکو.
۲. تألیف و چاپ (۴) جلد کتاب‌های درسی جدید سوادآموزی به زبان‌های دری و پشتو: کتاب‌های درسی دری، پشتو، ریاضی و قرآن کریم همراه با تیم آمریت نصاب تعلیمی معینیت سوادآموزی با همکاری تخنیکی و مالی یونسکو تألیف و به چاپ رسیده است که در سال جاری به‌طور آزمایشی در کورس‌های سوادآموزی تطبیق می‌شود.
۳. تهیه و چاپ کتاب راهنمای معلم و کتابچه ارزیابی سوادآموزان به زبان‌های دری و پشتو توسط تیم نصاب تعلیمی معینیت سوادآموزی و همکاری تخنیکی و مالی یونسکو.
۴. تألیف و چاپ (۴) جلد کتاب‌های آموزش حرفه به زبان‌های دری و پشتو (زنبورداری، پروسس لبنیات، خیاطی و مرغداری).
۵. تألیف و چاپ راهنمای مشاهده و تدریس برای معلم به زبان‌های دری و پشتو به همکاری پروژه لیف ۲ جایکا.
۶. تدویر سمینارهای میتودیکی و ارتقای ظرفیت برای ۱۵۰۰۰ تن معلمان و کارمندان سوادآموزی دولتی و غیر دولتی در سطح مرکز و ولایات طی سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۶.

۸-۲. دسترسی

۱. امضای ۴۶ تفاهم‌نامه همکاری مشترک: معینیت سوادآموزی با ۴۶ وزارت‌خانه و ادارات مستقل تفاهم‌نامه‌های همکاری امضا نموده است. در این تفاهم‌نامه‌ها مسئولیت هر اداره

۱. جهت ریشه‌کن کردن بی‌سوادی از اداره و کارمندان مربوطه‌شان مشخص شده است.
۲. نهایی‌سازی طرح و استراتژی بسیج ملی برای کاهش بی‌سوادی: معینیت سوادآموزی به فرمان جلال‌تمآب داکتر محمد اشرف غنی، رئیس جمهور اسلامی افغانستان، طرح و استراتژی جامع برای ریشه‌کن ساختن بی‌سوادی از کشور را به کمک تخنیک‌ی یونسکو نهایی نموده است و به‌زودی این طرح در تمام افغانستان تطبیق خواهد شد.
۳. تطبیق آزمایشی برنامه‌ سهم‌سازی مردم محل: این برنامه از طریق کمیته‌های سواد‌قریه در پنج ولایت به‌طور آزمایشی با همکاری تخنیک‌ی جایکا لیف ۲ تطبیق می‌شود.
۴. تطبیق برنامه‌ ارزیابی قابلیت‌های فردی: این برنامه در سه ولایت (کابل، هرات و جلال‌آباد) طور آزمایشی برای ۱۵۰۰ نفر تطبیق شده است.
۵. ترتیب پالیسی تعلیمات از راه دور و تطبیق آن: پالیسی تعلیمات از راه دور آماده و در حال تطبیق می‌باشد.
۶. نهایی‌سازی مقررۀ آموزش سواد برای محبوسین: این مقررۀ با تفاهم وزارت‌های عدلیه، داخله، اداره‌ محابس و لوی سارنوالی آماده شده و به کمیته‌ قوانین کابینه ج.ا.ا ارسال گردیده است.
۷. ترتیب و نهایی‌سازی مکانیزم جلب کمک‌های سکتور خصوصی: این مکانیزم با اتاق تجارت و صنایع افغانستان از سال ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۱ برای جلب کمک‌های سکتور خصوصی جهت افزایش سطح سواد، نهایی و در حال تطبیق می‌باشد.
۸. اعلام حمایت سکتور خصوصی در جلسه‌ ویژه کمیته ملی سوادآموزی: سکتور خصوصی (تاجران، نهادها و شرکت‌های تجاری) از برنامه‌های سوادآموزی در افغانستان طی قطع‌نامه‌ای در جلسه‌ کمیته ویژه ملی سوادآموزی اعلام حمایت نمودند.
۹. اعلام حمایت علما، روحانیون و فرهنگیان در جلسه‌ ویژه کمیته ملی سوادآموزی: علما، روحانیون و فرهنگیان از برنامه‌های سوادآموزی در افغانستان طی قطع‌نامه‌ای در جلسه‌ کمیته ویژه ملی سوادآموزی اعلام حمایت نمودند.
۱۰. اعلام حمایت جامعه مدنی، رسانه‌ها و نخبگان ورزش و هنر در جلسه‌ ویژه کمیته ملی

سوادآموزی: جامعه مدنی، رسانه‌ها و نخبگان ورزش و هنر از برنامه‌های سوادآموزی در افغانستان طی قطع‌نامه‌ای در جلسه کمیته ویژه ملی سوادآموزی اعلام حمایت نمودند.

۱۱. ترتیب طرح استخدام معلمان قراردادی و انتقال تدریجی بست‌های رسمی به مکاتب سواد حیاتی: با تطبیق این طرح، معینیت سوادآموزی می‌تواند معلمان قراردادی بیش‌تر جهت انعطاف‌پذیری بیش‌تر در کورس‌های سوادآموزی استخدام نماید.

۱۲. ایجاد ۳۷ باب کورس سوادآموزی در وزارت‌خانه‌ها و ادارات مستقل: معینیت سوادآموزی به اساس تفاهم‌نامه‌های مشترک به تعداد ۳۷ کورس سوادآموزی برای ۱۵۱۰ تن سوادآموز به‌طور افتخاری از طریق ادارات، به استثنای ارگان‌های دفاعی و امنیتی، ایجاد نموده است.

۱۳. چاپ تعداد ۱۶۳۰۰ جلد کتاب آموزش ابتدایی قرآن کریم در مطبعه سوادآموزی: معینیت سوادآموزی به تعداد ۱۶۳۰۰ کتاب آموزش ابتدایی قرآن کریم در مطبعه معینیت سوادآموزی چاپ نموده است.

۱۴. ترتیب طرح مشروط‌سازی سواد: مسوده این طرح نهایی شده و به‌زودی به کمیته ملی سوادآموزی جهت نهایی‌سازی و تطبیق آن ارائه خواهد شد.

۱۵. ثبت تعداد ۲۵ درس تلویزیونی کتب اساسی و مابعد سوادآموزی: معینیت سوادآموزی به تعداد ۲۵ درس از کتب سوادآموزی اساسی و مابعد تهیه نموده که هم‌روزه از طریق تلویزیون معارف و دیگر رسانه‌ها به نشر می‌رسد.

۱۶. سنگ تهادب یک باب مرکز آموزش محلی (CLC) در ولسوالی میریچه‌کوت ولایت کابل: این مرکز آموزشی با همکاری مالی فدراسیون ملی یونسکو- جاپان ساخته شده است.

۱۷. تطبیق برنامه سوادآموزی توسط ملامامان، کوچی‌ها، معلمین مکاتب رسمی در بدل حق‌الزحمه، ادارات دولتی، ارگان‌های امنیتی (اردوی ملی، پولیس ملی و امنیت ملی) و هم‌چنان معلمین رضاکار، مؤسسات غیر دولتی و محابس.

۱۸. ایجاد ۴۸ باب کورس سوادآموزی رضاکارانه: معینیت سوادآموزی ۳۹ باب کورس در

قلعه احمدخان ولسوالی بگرامی ولایت کابل از طرف ساکنین محل و ۸ باب کورس در ناحیه هفتم شهر کابل از طرف شورای هبستگی فرملیان، ۴ باب کورس سوادآموزی از اثر تبلیغات رادیویی و تلویزیونی توسط مرکز آموزشی اخلاص در قریه کاریزک ولسوالی پغمان ولایت کابل ایجاد کرده است.

۳-۸ مدیریت

۱. برگزاری ورکشاپ شیوه‌های نوین تحقیق آموزش سوادآموزی: معینیت سوادآموزی با همکاری مالی یونسکو، این ورکشاپ را برگزار نمود که پروفوسور «آلن روجرس»، محقق برجسته جهان در بخش سوادآموزی بزرگسالان از کشور انگلستان، شیوه‌های نوین تحقیق آموزش سوادآموزی را برای استادان دانشگاه و کارمندان معینیت سوادآموزی برای یک هفته تدریس نمود.

۲. اهدای «جایزه سوادآموزی بی‌بی گل» برای مؤسسات و نهادهای برتر: معینیت سوادآموزی با همکاری تخنیکی و مالی یونسکو، این جایزه را به سه نهاد برتر که در بخش سوادآموزی بزرگسالان فعالیت داشتند، اهدا نمود: (۱) فدراسیون ملی یونسکو-جاپان؛ (۲) برنامه آموزش سوادآموزی وزارت داخله؛ (۳) مؤسسه فن‌آوران میهن‌دوستان.

۳. نشر پیام‌های آگاهی‌دهی از طریق رادیو تلویزیون ملی راجع به اهمیت آموزش سواد.

۴. بزرگداشت از روز بین‌المللی سواد در تالار لیسه امانی: معینیت سوادآموزی با حضور مقام معاونیت دوم ریاست جمهوری، بانوی نخست کشور، وزیر معارف و دیگر وزرا و معینان از روز بین‌المللی سواد تجلیل به عمل آورد و به والیان، نهادهای مردمی، آمرین سوادآموزی و متنفذین قومی جهت تشویق کار مؤثرشان در برنامه‌های سوادآموزی لوح تقدیر اعطا گردید.

۵. تطبیق آزمایشی نظارت از کورس‌های سوادآموزی از طریق نرم‌افزار موبایل: این برنامه توسط معینیت سوادآموزی با همکاری تخنیکی و مالی یونسکو با استفاده از تکنولوژی موبایل، از کورس‌های سوادآموزی نظارت می‌کند.

۶. تطبیق نظارت اشتراکی از فعالیت‌های برنامه سوادآموزی: این برنامه توسط مردم و شوراها در بعضی از محلات تطبیق می‌گردد.

۷. تبلیغات توسط برجسب شعارهای سوادآموزی: این تبلیغات در مکان‌های مختلف در ولایت کاپیسا و چند نواحی شهر کابل توسط شورای جوانان ولایت کاپیسا طور رضاکارانه جهت بلندبردن سطح آگاهی عامه تطبیق شده است.
۸. جلب همکاری تلویزیون‌ها جهت پخش و نشر فعالیت‌های سوادآموزی: تلویزیون‌های طلوع، طلوع‌نیوز، آریانا، آریانانیوز، نگاه، مشعل، بانو، میوند، آینه، هیواد، خورشید، جوان و آرزو، آگاهی‌دهی و تدویر نشست‌ها راجع به فعالیت‌های سوادآموزی جهت سهم‌گیری در بسیج ملی برای کاهش بی‌سوادی بدون هزینه، طور افتخاری، پخش و نشر می‌کنند.
۹. تبلیغات از طریق منابر مساجد و تکایا راجع به اهمیت آموزش سواد: این تبلیغات توسط امامان مساجد به سطح مرکز و ولایات از طریق وزارت حج و اوقاف تطبیق می‌شود.
۱۰. برگزاری ورکشاپ‌های ارتقای ظرفیت به معلمان سوادآموزی: این ورکشاپ‌ها جهت بهبود کیفیت روش تدریس کتب جدید سوادآموزی توسط معینیت سوادآموزی برگزار گردیده است.
۱۱. همکاری در تدویر ۲۲ نشست تلویزیونی: این نشست‌ها راجع به شریک‌سازی فعالیت‌های سوادآموزی در برنامه سلام صبح بخیر تلویزیون ملی و دیگر رسانه‌های خصوصی برگزار گردیده است.
۱۲. برگزاری جلسات هماهنگی با اداره ارگان‌های محل: جلسات هماهنگی با امر ارتقای ظرفیت ریاست مستقل ارگان‌های محلی جهت ارسال جدول توقعات معینیت سوادآموزی از کمیته‌های سواد ولایات و لسوالی‌ها، جدول گزارش‌دهی و اجندای پیشنهادی آن به ولایات برگزار گردیده است.
۱۳. اشتراک داکتر سردارمحمد رحیمی، معین سوادآموزی، در جلسات کمیته‌های سواد ولایات: معین سوادآموزی به بیش‌تر ولایات جهت برگزاری جلسات کمیته‌های سوادآموزی، نظارت و مدیریت برنامه‌های سوادآموزی سفر کرده است.
۱۴. برگزاری ۳۵ جلسه ابتکار سوادآموزی برای توانمندسازی (LIFE): معینیت سوادآموزی جهت مدیریت برنامه‌ها و پروژه‌های سوادآموزی، جلسات ابتکار سوادآموزی برای

توانمندسازی را با دونه‌ها، مؤسسات ملی و بین‌المللی برگزار کرده است.

۱۵. آماده‌ساختن ترانه سواد: ترانه سواد با شعر زیبای دکتر سمیع حامد و کمپوز انستیتیوت ملی موسیقی آماده و برای اولین بار در محفل بزرگداشت از روز بین‌المللی سواد در ریاست اجرائیه جمهوری اسلامی افغانستان به نشر رسیده است.

۱۶. برگزاری ۷ جلسه کمیته ملی سوادآموزی کابینه ج.ا.ا تحت ریاست قانون‌پوه استاد سرور دانش، معاون دوم ریاست جمهوری و رئیس کمیته ملی سوادآموزی، از سال ۱۳۹۵ - ۱۳۹۶ به شکل عادی و ویژه.

۱۷. برگزاری ۲۵۲ جلسه کمیته ولایتی سوادآموزی تحت ریاست والیان.

۱۸. برگزاری ۸۳۳ جلسه کمیته ولسوالی سوادآموزی تحت ریاست ولسوالان.

۴-۸. مشکلات و چالش‌ها

۱-۴-۸. چالش‌هایی در بخش کیفیت و مرتبط‌بودن سوادآموزی

۱. تأخیر در مرتبط‌ساختن سوادآموزی با مهارت‌های زندگی: تمام دست‌اندرکاران برای بهبود برنامه و نصاب سوادآموزی سعی زیادی نموده‌اند. برخی از این تلاش‌ها در حالی قرار دارد که نتیجه آن بعدها معلوم خواهد گردید؛ اما هنوز سوادآموزی به سوادآموزان مهارت‌های زندگی ضروری و هم‌چنان مهارت‌های حرفوی مورد نیاز را انتقال نمی‌دهد که از مؤثریت بیش‌تر برخوردار گردد. این در حالی است که اکثریت سوادآموزان نیازمند آموزش‌های دوامدار و مدام‌العمرانند تا بتوانند از فرصت‌های شغلی مناسب و استفاده از مهارت‌های حاصله برای بهبود زندگی مستفید گردند.

۲. عدم آگاهی از سواد حقیقی سوادآموزان: هرچند از سوادآموزان امتحانات صنفی اخذ و ارزیابی آخر دوره آموزشی صورت می‌گیرد؛ اما چون این سیستم بیش‌تر به سبک سنتی توسط خود آموزگاران مدیریت می‌شود، به‌ندرت معلوماتی را در زمینه میزان یادگیری واقعی سوادآموزان فراهم می‌کند.

۳. نبود نصاب تعلیمی بزرگسالان برای مکاتب سوادحیاتی: مکاتب سوادحیاتی از نصاب تعلیمی مخصوص بزرگسالان برخوردار نبود و از نصاب تعلیمی مکاتب تعلیمات

عمومی استفاده می‌نماید که غیر مرتبط به آموزش بزرگسالان می‌باشد.

۴. نبود دیپارتمنت‌های تربیه معلمان سوادآموزی در دارالمعلمین‌ها و پوهنتون‌ها

۲-۴-۸. چالش‌ها در بخش دسترسی به سوادآموزی

۱. عدم انعطاف‌پذیری کامل کورس‌ها: در سوادآموزی یکی از فکتورهای مهم در موفقیت آن، انعطاف‌پذیری در زمان، مکان، محتوا و روش ارائه سواد است. کورس‌ها باید در هر زمانی و در هر مکانی که برای سوادآموز سهل باشد، به همان شکل ارائه گردد؛ اما بر اساس ظرفیت‌ها، منابع، نرم‌ها و وضعیت امنیتی موجود، این انعطاف‌پذیری ممکن نیست و به همین دلیل، یک تعداد زیادی از جمعیت بی‌سواد کشور نمی‌توانند با برنامه‌های سوادآموزی خود را هماهنگ سازند.
۲. عدم نظام‌مندی برنامه‌های آگاهی عامه سوادآموزی: هرچند دست‌اندرکاران سوادآموزی از روش‌ها و طریقه‌های مختلف هم‌چون: نشر کلیپ‌های صوتی و تصویری، تدویر محافل، اعطای جایزه و ارائه درس‌های نمونه در رسانه‌ها برای فراهم‌نمودن برنامه‌های آگاهی‌دهی استفاده کرده‌اند؛ اما این تلاش‌ها سیستماتیک و متداوم نبوده و هم‌چنان میزان مؤثریت آن‌ها ارزیابی و دریافت نگردیده است.
۳. کمبود بودجه کافی معینیت سوادآموزی: معینیت سوادآموزی برای باسوادساختن تقریباً ۱۰ میلیون بی‌سواد تنها ۱،۵ فیصد بودجه کل وزارت معارف را دارد که این بودجه بسیار ناکافی است.

۳-۴-۸. چالش‌ها در بخش مدیریت

۱. ناکافی بودن همکاری مردم و محلات: وجود کورس‌های سوادآموزی و تضمین کیفیت آن‌ها نیاز به نظارت اشتراکی قوی دارد. در حال حاضر، به دلایل مختلف، سطح همکاری مردم در نظارت اشتراکی از برنامه‌های سوادآموزی نهایت اندک است. از طرف دیگر، پایین بودن روحیه رضاکارانه به‌منظور فراهم‌سازی محل، تجهیزات و سهم‌گیری در تطبیق کورس‌های سوادآموزی، فعالیت‌های این برنامه را با چالش‌هایی روبه‌رو ساخته است. گزارش‌ها حاکی از آن است که در برخی محلات حتی اجازه داده نشده که در

مسجد کورس سوادآموزی، به‌خصوص برای سوادآموزان اناث، ایجاد گردد.

۲. ضعف در هماهنگی در استفاده از مکاتب تعلیمات عمومی برای سوادآموزی: هرچند توافق نسبی میان معینیت سوادآموزی و معینیت تعلیمات عمومی وجود دارد؛ اما این توافق به سطوح غیر مرکزی و مکاتب درست اخبار نگردیده؛ بنابراین، به دلایل مختلف، از مکاتب تعلیمات عمومی تا حال به‌طور گسترده برای ایجاد کورس‌های سوادآموزی استفاده نگردیده. از طرف دیگر، برای اعمار مراکز آموزش محلی، مکان مناسب یکی از مشکلات عمده در ولسوالی‌ها به‌حساب می‌رود.

۳. عدم تخصیص بست جدید آموزگاران و کارمندان: عدم استخدام معلم جدید به‌دلیل نبود بست جدید در وزارت معارف در چند سال اخیر، این وزارت را با کمبود معلم به‌ویژه در برنامه سوادآموزی دچار ساخته است.

۴. عدم فعالیت سیستم معلوماتی سوادآموزی: سیستم معلوماتی برای جمع‌آوری، ثبت، ذخیره و گزارش‌دهی معلومات و ارقام سوادآموزی ایجاد گردیده و در معینیت موجود می‌باشد؛ اما در حال حاضر، کارکنان مشخص برای پیشبرد این مسئولیت وجود ندارد و در بدل، بخش پلان این معینیت مسئولیت جمع‌آوری ارقام و معلومات را با امکانات محدود به عهده دارد. در پروسه مرور دریافت گردید که سیستم موجود جمع‌آوری معلومات سوادآموزی نهایت ابتدایی بوده و ارقام به‌موقع جمع‌آوری نمی‌گردد و در ضمن کیفیت آن نیز دارای مشکلاتی است.

۵. ضعف در تطبیق سیستم نظارت و ارزیابی: بخش نظارت معینیت سوادآموزی، پلان نظارتی مشخص برای نظارت از مراکز سوادآموزی تهیه نموده که مطابق آن در طی سال از فعالیت‌های سوادآموزی نظارت می‌کنند. در نتیجه نظارت که در این سال صورت گرفته، موارد مهم شناسایی شده که اهم آن عبارت‌اند از: کمبود آموزگاران، مواد آموزشی و مکان برای برگزاری کورس، عدم علاقه‌مندی جمعیت اناث و ظرفیت پایین ادارات سوادآموزی در ولسوالی‌ها.

۶. توجه اندک به برنامه‌های تعلیمات از راه دور: بخش تعلیمات از راه دور معینیت سوادآموزی فعالیت‌های چشم‌گیری در زمینه ارائه برنامه‌های آموزشی و آگاهی‌دهی از

راه دور، به خصوص از طریق رادیو و تلویزیون، داشته است؛ اما برای همگانی ساختن و ارزیابی مؤثریت این برنامه به منابع و ظرفیت‌های بیش‌تر نیاز است.

۷. عدم دستیابی به اهداف پلان عملیاتی.

۸. نبود بازاریابی برای محصولات تولیدی مراکز حرفوی.

۸-۵. برنامه‌های آینده معینیت سوادآموزی

۸-۵-۱. برنامه‌ها در بخش کیفیت و مرتبط‌بودن سوادآموزی

۱. آماده‌نمودن نصاب تعلیمی سطح دوم: معینیت سوادآموزی در اواخر سال جاری، کار عملی نصاب تعلیمی سطح دوم (از صنف ۶-۴) را با همکاری تخنیکی و مالی یونسکو آغاز می‌کند.

۲. تربیه ۲۰۰ ماستر ترینر برای تربیه معلمان مسلکی: معینیت سوادآموزی با همکاری تخنیکی و مالی یونسکو، به تعداد ۲۰۰ ماستر ترینر را برای تربیه معلمان مسلکی تربیه می‌کند.

۸-۵-۲. برنامه‌ها در بخش دسترسی سوادآموزی

۱. تطبیق مکانیزم مشارکت سکتور خصوصی: معینیت سوادآموزی با توجه به جلسه ویژه کمیته ملی سواد با موضوع جلب حمایت‌های سکتور خصوصی در برنامه‌های سوادآموزی، قطع‌نامه‌ای را با سکتور خصوصی (تاجران، شرکت‌ها و نهادهای تجاری) در سال گذشته به امضا رسانده است. بر اساس این قطع‌نامه، معینیت سوادآموزی به‌دنبال راه‌های مؤثر تطبیق تعهدات و وعده‌های سکتور خصوصی در برنامه‌های سوادآموزی می‌باشد.

۲. تطبیق مکانیزم حمایت علما، روحانیون و فرهنگیان از برنامه‌های سوادآموزی: معینیت سوادآموزی با توجه به جلسه ویژه کمیته ملی سواد با موضوع جلب حمایت علما، روحانیون و فرهنگیان در برنامه‌های سوادآموزی، قطع‌نامه‌ای را در سال گذشته به امضا رسانده است. بر اساس این قطع‌نامه، معینیت سوادآموزی به‌دنبال راه‌های مؤثر تطبیق تعهدات و وعده‌های علما، روحانیون و فرهنگیان در برنامه‌های سوادآموزی می‌باشد.

۳. تطبیق حمایت‌های جامعه مدنی، رسانه‌ها و نخبگان ورزش و هنر: معینیت سوادآموزی با توجه به جلسه ویژه کمیته ملی سواد با موضوع جلب حمایت جامعه مدنی، رسانه‌ها و نخبگان ورزش و هنر در برنامه‌های سوادآموزی، قطع‌نامه‌ای را در سال گذشته به امضا رسانده است. بر اساس این قطع‌نامه، معینیت سوادآموزی به دنبال راه‌های مؤثر تطبیق تعهدات و وعده‌های جامعه مدنی، رسانه‌ها و نخبگان ورزش و هنر در برنامه‌های سوادآموزی می‌باشد.

۴. تطبیق طرح بسیج ملی برای کاهش بی‌سوادی: معینیت سوادآموزی طرح و استراتژی بسیج ملی برای کاهش بی‌سوادی را نهایی ساخته و به دنبال راه‌های تطبیق مؤثر این طرح در تمام افغانستان می‌باشد.

۵. ارتقای سطح دسترسی گروه‌های آسیب‌پذیر به کورس‌های سوادآموزی: معینیت سوادآموزی برای دسترسی عادلانه و برابری جنسیتی به آموزش سوادآموزی، مخصوصاً گروه‌های آسیب‌پذیر، برنامه‌های سوادآموزی را ارائه می‌کند.

۶. تأسیس مکاتب بیش‌تر سوادآموزی در هر ناحیه و قریه کشور: معینیت سوادآموزی برای ارائه برنامه‌های مادام‌العمری مکاتب تلاش می‌کند تا مکاتب بیش‌تر سوادآموزی را در مرکز و ولایات تأسیس نماید.

۷. تأسیس انستیتیوت ملی آموزش بزرگسالان: معینیت سوادآموزی برای مسلکی‌سازی نیروی کاری (معلمان و مدیران) تصمیم دارد تا انستیتیوت ملی آموزش بزرگسالان را در آینده زود تأسیس نماید.

۳-۵-۸. برنامه‌ها در بخش مدیریت سوادآموزی

۱. بهبود و ارتقای سیستم معلوماتی معینیت سوادآموزی: معینیت سوادآموزی با همکاری تخنیکی و مالی یونسکو، برنامه بهبود و ارتقای سیستم معلوماتی سوادآموزی را جهت داشتن اطلاعات و معلومات مؤثر و شفاف در سال جاری و آینده تطبیق می‌کند.

۲. تطبیق برنامه نظارت از طریق تکنولوژی موبایل: این برنامه به‌طور آزمایشی در پنج ولایت تطبیق می‌شود. معینیت سوادآموزی تصمیم دارد تا این برنامه در تمام کورس‌های سوادآموزی در افغانستان تطبیق شود.

۳. تشویق تحقیقات علمی در بخش سوادآموزی: معینیت سوادآموزی با همکاری تخنیکی و مالی یونسکو از سال آینده از تحقیقات علمی در بخش سوادآموزی بزرگسالان حمایت می‌کند.
۴. ایجاد دیپارتمنت آموزش بزرگسالان در دانشگاه‌های کابل و ولایات: معینیت سوادآموزی برای داشتن معلمان و کارمندان مسلکی برای ایجاد دیپارتمنت آموزش بزرگسالان در دانشگاه‌های کابل و ولایات در سال جاری و آینده تلاش می‌کند.
۵. افزایش دادخواهی و بسیج سیاسی و اجتماعی برای حمایت از سوادآموزی.
۶. افزایش تقاضا برای سوادآموزی و فراهم نمودن زمینه‌های دسترسی مساویانه.
۷. تقویت و بسیج مردمی از طریق ارتقای سطح آگاهی مردان و زنان.
۸. تشخیص ظرفیت‌ها و تسهیلات در سطح ملی، توسعه منابع در مناطق محلی و ارتقای ظرفیت تطبیقی در سطوح مرکز، ولایت و قریه از طریق کمیته‌های سوادآموزی.

بنیاد اندیشه

تأسیس ۱۳۹۴